

Magyar irodalom-tanárok Parisban.

Paris, ez az ezer színben játszó kaleidoszkóp, széles e világon mindenkit más és más igézzel csábít. A fiatal tanárjelölt szemében például, a nyelvtanulás Eldorádója, ahol fáradság nélkül juthatni birtokába a francia nyelv dús kincseinek. Egyetemi berkekben hetenként halljuk — kivált úgy kollokviumok idején — a patópálos méla sóhajt: „No, majd, ha sikerül kijutnom Parisba...”

Akinek megvalósulhat ez a jámbor óhajtása, többnyire nem is csalatkozik. Még akkor sem, ha történetesen állami ösztöndíjas, mert — Parisban nem lévén Collegium Hungaricum — nem köteles mesterséges magyar nyelvszigetre vonulni. Megtanul tehát néhány ezer szót és szólamot, elsajátítja a köznyelv fordulatait, behatol a francia nyelv szellemébe; esetleg egy-két értekezés anyagát is összegyűjti.

Ez a szinte kézzelfogható nyelvi- és szaktudományi gyarapodás azonban nem az egyetlen és talán nem is a legértékesebb párisi hozományunk. Ennél sokkal fontosabbnak érzem azt, hogy *közvetlen közletről szemlélhettük a francia irodalmi élet jellemző megnyilatkozásait*. Íme mutatóban néhány pillanatfelvétel.

Beszélgetek háziasszonyommal... Egyszerű, jámbor teremtés. Egyszer csak felkapja a fejét egy, neki idegenszerű, „tudós“ szó hallatára: „Ez nem francia“ — csap le rám. Erősködöm, hogy bíz az. Erre leteszi a főzőkanalat és szalad a Larousse-ért.

Hónapszám nem láttam könyvet a kezében, de most nem restelli a fáradtságot: *tanul franciául*.

Történész-barátommal vitatkozunk... Kicsúszik a számon egy frissen tanult szólam: Pierre vészesen ráncolja Össze homlokát: „Méfiez-vous! C'est de l'argot.“ Ilyen a francia: tanulja, védi, terjeszti holta napjáig anyanyelvét. Arra a legbüszkébb, ha szépen tud franciául. Nálunk pedig az a rátarti, aki minél több idegen nyelven beszél „perfekt“.

Nemzetközi diákgyűlésen fülelek... Van is mire: Éppen az ötödik balkáni szónok szaval. Az elnök — jól megtermett, nyárspolgáriás fiatalember — éppen nem látszik diplomátának. Mikor azonban beszélni kezd: minden előítéletet lefegyverez. Minden beszédhez hozzászól. Helyesel, dicsér, magasztal, vagy finoman enyhíti a balkáni kilengéseket, két-három mondatban klasszikusan jellemez egy-egy felszólalást és közvéleményt formál, észrevétlenül. Fordulatosságával, mely vetekedik Cyrano-éval, szinte kiállítás rendez a francia stílus árnyaltairól. Otthon ilyenkor az elnök „megköszöni az értékes hozzászólást“ és punktum.

Elmekörtani előadás az orvosi karon... A szép-irodalmi hivatkozások csak úgy röpködnek a levegőben. Csodálatos dolog: Franciaországban nem kompromittálja orvosi jóhírnevét az, aki szépirodalmi jártasságot árul el...

Corneille-darab a Comédie française-ban... A közönség tombol a gyönyörűségtől. Gyakoribb a nyíltszíni taps, mint a Donogoo előadásán a Pigalle-színházban. Lám, a jó öreg Corneille a háromszáz évével is vetélkedik Jules Romains-nal. De azért a Lanson panaszkodik valamelyik cikkében, hogy Corneille, Racine és Molière már *csak* száznyolcvantól-kétszáz előadást ér meg évente a Comédie-ban, (Szegény Katona József bizony megfordul a sírjában az irigységtől.)

Irodalmi óra a Lycée-Louis-le-Grand-ban... A tanár húsz-huszonöt sort olvas fel Rousseau-ból

Egész óra alatt ezt a részletet boncolja. Egyik tételét bizonyítja, másikat példával világítja meg, a harmadikat már kétségbevonja, a negyedikkel meg éppen perbeszál — mindegy: az a fontos, hogy *feltámasztja*, mintegy kiassa a múlt sűrű porából. Rousseau ott hadakozik szenvedélyes dialektikájával a katedrán; csoda-e, ha a diákok figyelme sem száll másfelé? Talán nem fogják halott Mohamedként bálványozni tisztos távolból, mintha nagyképű szólamok ködfelhőibe burkolta volna a tanár; de mindenesetre *olvasni fogják és okulnak belőle*. Kell-e ennél nagyobb eredmény egy irodalom-tanárnak?

Első pillanatra igénytelen apróságoknak látszanak az efféle élmények; most, az esztendők távlatán át nézve azonban tudjuk, hogy hosszú gondolat-érlelődési folyamatok megindítói voltak. Ezek az apró élmények ébresztettek bennünket a magyar irodalmi műveltség fogyatkozásainak tudatára s ezek keltettek bennünk hivatásérzést, mely e hiányok pótlására sarkall. Bármily paradoxonként hangzik is: *mi, Parisból, ebből a nemzetközi metropolisból, sajátos magyar programot hoztunk haza. Célunk: a magyar irodalomnak gazdag szellemi és erkölcsi örökségét szerteárasztani a magyarság minden rétegében; olyan életformáló energiává változtatni a magunk irodalmának alkotó szellemeit: egy Zrínyit, Széchenyit, Eötvöst, Prohászkat, mint a franciák tették a saját kiválóságaikkal.*

A mai mostoha körülmények közt, sajnos, lassabban haladunk célunk felé, mint ahogy szeretnők. Sokszor meg-megtorpanunk, sokszor elcsüggedünk. De ha néha felrívül előttünk egy kis alacsony manzard-szoba ott a párisi diáknegyedben, akkor beözönlik lelkünkbe a Parisban átélt idők nap-sugaras hangulata, megfakult álmaink újra a régi fényben csilognak felénk és mi megint hiszünk és dolgozunk. Olyan a mi balsors-tépázta hitünk, mint Lutetia ősi címerének hullámverte vitorlása: *Fluctuat nec mergitur*.

Dr. Balassa László.